

Булавинець Вікторія Михайлівна

к. е. н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія, ЗУНУ, м. Тернопіль

Клянцко Володимир Русланович

студент гр. ПОФГзм-11, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль

ДОХОДИ І ВИТРАТИ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: СТРУКТУРНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Важливою складовою фінансової системи будь-якої держави є фінанси домогосподарств (або ж фінанси населення), під якими науковці насамперед розуміють «сукупність економічних відносин, виражених у грошовій формі, у які вступають домашні господарства з приводу утворення, розподілу та використання фондів грошових коштів з метою якнайповнішого задоволення матеріальних та духовних потреб своїх членів» [3, с. 123-124]. То ж, виходячи із вищенаведеного визначення, можемо стверджувати, що основними компонентами фінансів домогосподарств є їхні доходи і витрати, як матеріальне вираження фінансових відносин у цій сфері.

Відтак детально проаналізуємо прагматику формування доходів і витрат населення України упродовж останніх років.

Передусім слід акцентувати, що «домашні господарства в процесі своєї економічної діяльності отримують певні доходи, які слугують важливим підґрунтям для характеристики рівня життя населення» [4, с. 274].

За даними Державної служби статистики, доходи українців у 2020 році становили «3,972 трлн. грн., а наявний дохід у розрахунку на одну особу – 73355 грн. (або 6113 грн. на місяць)» [1]. При цьому важливо наголосити, що отримані нашими співвітчизниками доходи – це не лише готівкові кошти, адже доволі значну частину (а саме 33,6%) доходів населення в Україні становлять соціальні виплати з боку держави (рис. 1), третина з яких – соціальні трансфери в натурі (табл. 1).

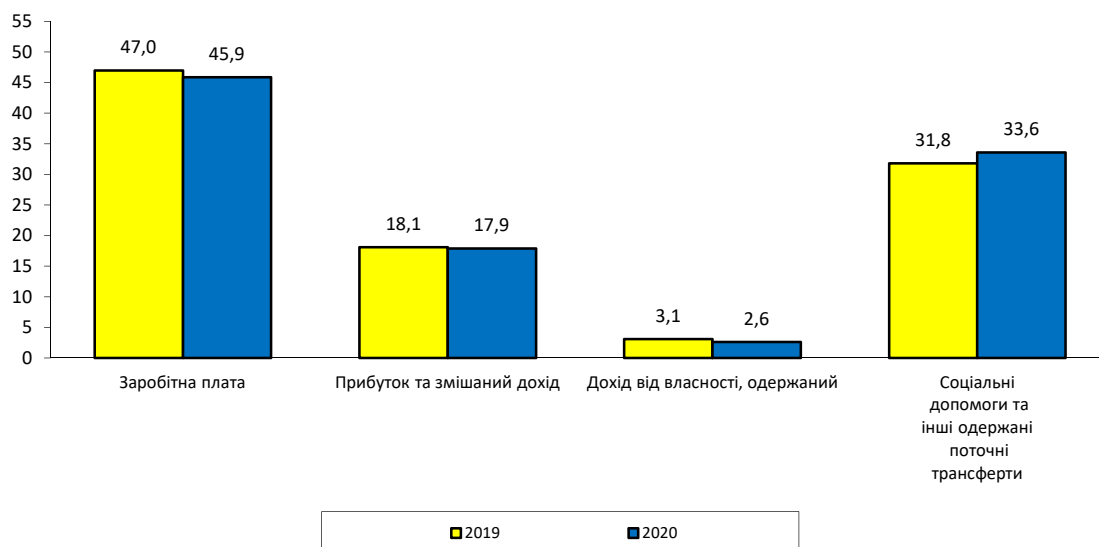

Рис. 1. Структура доходів населення України у 2019-2020 роках, % [1]

Однак левову частку в структурі доходів українців традиційно упродовж останніх років посідає заробітна плата – 45,9% у 2020 році (або 1,823 млрд. грн.). Прибуток і змішаний дохід у 2020 році становив 17,9% усіх доходів населення. Питома вага доходів від власності, як і в попередні роки, є надзвичайно низькою – лише 2,6% у 2020 році (табл. 1).

Таблиця 1

Поквартальна структура доходів населення України у 2020 році, % [1]

Показники	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	2020 рік
Доходи – всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Заробітна плата	49,8	45,6	45,4	43,7	45,9
Прибуток та змішаний дохід	15,3	15,2	22,2	18,0	17,9
Дохід від власності, одержаний	2,4	2,3	2,3	3,2	2,6
Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	32,5	36,9	30,1	35,1	33,6
у тому числі:					
соціальні допомоги	17,2	18,8	15,4	14,8	16,4
інші поточні трансферти	5,0	5,9	5,9	6,0	5,7
соціальні трансферти в натурі	10,3	12,2	8,8	14,3	11,5

Також важливо акцентувати, що, згідно з результатами опитування «Самооцінка домогосподарствами рівня своїх доходів за 2020 рік», який щорічно проводять фахівці Державної служби статистики України, «до середнього класу себе відносять лише 1% українців; до категорії небідних, однак все ж не представників середнього класу - 31,9%, а бідними себе вважають - 67,1% громадян України» [5].

Цікавим є і той факт, що на запитання щодо величини доходу, необхідного для ідентифікації себе із середнім класом, «71,3% українців вказали на суму понад 22 тис. грн. на місяць» [5]. При цьому наші громадяни у майбутнє дивляться з досить обережним оптимізмом, оскільки «лише 7,1% домогосподарств вважають, що їхній матеріальний стан у 2021 році покращиться, 47,4% - вважають, що матеріальний стан залишиться без змін, 44,3% - погіршиться, а 1,2% - не змогли спрогнозувати свій матеріальний стан» [5].

У контексті нашого дослідження потрібно зазначити, що «для задоволення своїх потреб члени домашнього господарства здійснюють також і певні витрати, тобто використовують наявні у них ресурси на певні цілі» [2, с. 62].

За даними вітчизняних статистиків, у 2020 році «витрати населення в Україні становили 3,989 трлн. грн.» [1], тобто на 17,0 млрд. грн. більше у порівнянні з отриманими доходами. А це фактично означає, що різницю між доходами і витратами українців у 2020 році було покрито саме за рахунок заощаджень населення, про що свідчать і матеріали Державної служби статистики України (рис. 2) – від’ємний приріст заощаджень (тобто їх зменшення) і у 2019, і у 2020 роках становив по 0,4% від загальної величини витрат і заощаджень населення України.

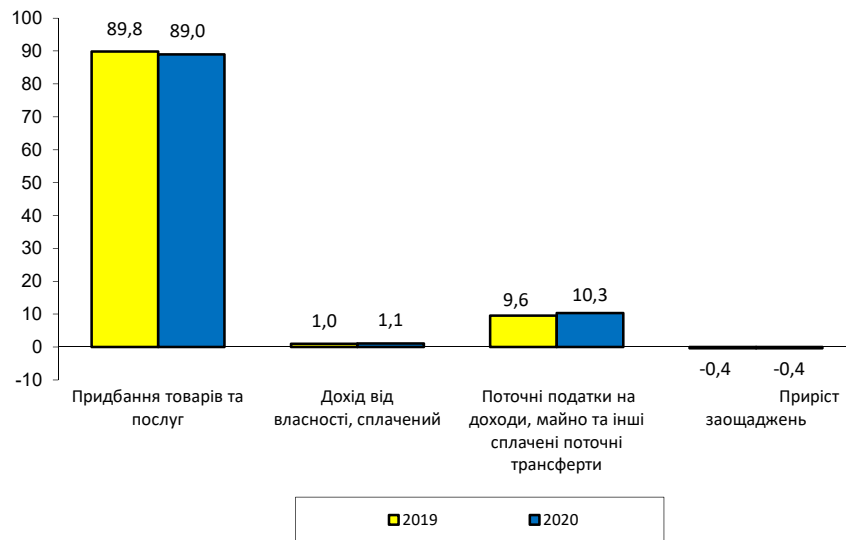

Рис. 2. Структура витрат і заощаджень населення України у 2019-2020 роках, % [1]

Причому за ці останні два роки дещо зменшилися і витрати вітчизняних домогосподарств на придбання товарів та послуг, частка яких становить близько 90% усіх витрат і заощаджень населення (табл. 2).

Таблиця 2

Поквартальна структура витрат і заощаджень населення України у 2020 році, % [1]

Показники	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	2020 рік
Витрати та заощадження – всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Придбання товарів та послуг	93,0	84,7	85,4	92,4	89,0
Дохід від власності, сплачений	1,4	1,3	1,1	1,0	1,1
Поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	10,4	10,1	10,5	10,1	10,3
у тому числі:					
поточні податки на доходи, майно тощо	8,3	7,9	7,8	7,6	7,9
внески на соціальне страхування	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
інші поточні трансферти	2,0	2,1	2,6	2,4	2,3
Нагромадження нефінансових активів	-1,3	-1,4	0,8	-1,3	-0,8
Приріст фінансових активів	-3,5	5,3	2,2	-2,2	0,4

Насамкінець зазначимо, що структура витрат населення перебуває у прямій залежності від величини отримуваних доходів. А зважаючи на те, що у 2020 році з'явилася досить тривожна тенденція – витрати населення України почали перевищувати їхні доходи, вважаємо, що у сучасних умовах надзвичайно важливим напрямом державної фінансової політики має стати

реалізація низки заходів, спрямованих насамперед на сприяння зростанню доходів громадян одночасно за такими основними напрямками: зростання рівня оплати праці найманих працівників та активізація підприємницької діяльності українців, залучення їх до операцій на фінансовому ринку і збільшення можливостей для реалізації інтелектуального потенціалу наших співвітчизників.

Список використаних джерел:

1. Доходи та витрати населення у 2020 році : Експрес-випуск. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/gdn/dvn_ric/dvn_ric_u/dvn_kv20_u.htm.
2. Кізима Т. Витрати домогосподарств України: сутнісно-аналітичний аспект. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2009. № 2. С. 61–70. URL: <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/107/807>.
3. Кізима Т. О. Бюджет домогосподарства: теоретичні основи та прагматизм формування в сучасних умовах. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ* : збірник наукових праць / гол. ред. П. П. Мазурок. Кривий Ріг, 2008. №3 (15). С. 123–129.
4. Кізима Т. О. Доходи домогосподарств: інтерпретація сутності та проблеми детінізації. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону* : науковий збірник / за ред. І. Г. Ткачук. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2009. Вип. V. Т. 1 С. 274–280. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Aprer/2009_5_1/46.pdf.
5. Самооцінка домогосподарствами рівня своїх доходів за 2020 рік : Статистичний збірник. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_sdrd_zb.htm.